

3.5.2021

EOAK/6965/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

PERHEHOIDON VALVONTA JA KÄYTTÖVAROJEN MAKSAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli monin eri tavoin aikaisemman sijaishuoltopaikkansa ja sijoittajakunnan (kaupunki A:n sosiaalitoimen lastensuojelu) menettelyä sijaishuollon järjestämisessä.

Kantelija kertoi, ettei hänen sosiaalityöntekijänsä ollut tavannut häntä riittävän useasti sijoituksen aikana. Tästä syystä hän ei ollut voinut kertoa sosiaalityöntekijälle olosuhteistaan ja huolenaiheistaan silloisessa sijaisperheessä. Kantelija kertoi myös, ettei hän ole saanut asiakas-suunnitelmia tiedokseen eikä päätöstä sijaishuoltopaikan muuttamisesta.

Kantelija on lähettämässään lisäkirjoituksissa yksilöinyt arvosteluaan ja kertonut, että hänen yhteydenpitoaan oli rajattu eri tavoin.

Kantelijan mukaan

- puhelimen käyttöä oli rajattu ja että perhehoitajat asensivat kantelijan puhelimeen oman sähköpostitilinsä.
- perhehoitajat ottivat mökkireissujen aikana kantelijan puhelimen tai kantelijan SIM -kortin haltuunsa estäen näin yhteydenpitoa.
- hän ei saanut sijaisperheestä soittaa kaikille hänelle läheisille henkilöille eikä hänellä ollut tietoa siitä voiko hän soittaa esimerkiksi isovanhemmille.
- yksityispuhelunsa hän sai soittaa perhekodin makuuhuoneesta sijaisperheen vanhempien kuunnellessa puheluja. Kantelijan mukaan puhelimen ääni oli laitettu niin kovalle, että perhekodin vanhemmat kuulivat myös, mitä toinen osapuoli sanoi puhelussa.

Kantelijan mukaan perhehoitajat olivat myös lukeneet hänelle kuuluvia posteja.

Kantelijan mukaan hänelle ei ole maksettu käyttövaroja siten kuin lainsäädäntö edellyttää.

Kantelija kertoi myös eräästä tapahtumasta, joka oli sattunut sijaisperheen lapsen kanssa leikkiessä. Tapahtumat johtivat kantelijan mukaan hänen kannaltaan perusteettomiin seuraamuksiin.

2 SELVITYS

[- - -]

3 RATKAISU

3.1 Sijoitetun lapsen oikeus saada hyvää huolenpitoa ja kohtelua sijaishuollossa

Kantelukirjoituksessa on kerrottu kohtuuttomista, epäoikeudenmukaisista ja syrjivistä sijaisperheen kasvatustavoista sekä sijaisperheen vanhemman pelottavasta käytöksestä.

Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan antamassa lausunnossa ja selvityksessä on kiistetty esittämäsi arvostelu. Lausunnon mukaan ”Sijasvanhemmat tai lastensuojelu eivät ole perheen tukitoimilla tai muilla ratkaisuillaan pyrkineet eristämään sinua muusta perheestä, vaan ratkaisemaan käytännön tarpeita kaikkia osapuolia riittävästi huomioivalla tavalla. Sijasvanhemmat olivat sekä käytännön että tunnetasolla sitoutuneita hoitoon ja kasvatukseen ja ottivat aktiivisesti vastaan tukea kasvatustyöhönsä sijasvanhempina.”

Sosiaalityöntekijöiden selvityksen mukaan ulkoilun rajoittaminen vain tiettyyn leikkipuistoon, ulkoilun tarkkailu kiikareilla sekä kavereiden rajaaminen on sijasvanhempien toimesta kiistetty.

Asiassa on siis esitetty ristiriitaista selvitystä, eikä minulla ole mahdollisuutta selvittää asiaa käytettävissäni olevin keinoin enää enempää. Tämän takia totean yleisesti seuraavaa.

Lastensuojelulain 1 §:n mukaan lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain 4 §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun tavoitteena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelua toteutettaessa on aina ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lastensuojelulain 11 §:n mukaan lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Kun lapsi on sijoitettu sijaishuoltoon, tulee sijaishuoltopaikan turvata lapselle hänen tarvitsemansa hoito ja huolenpito sekä siihen liittyvä ikätasoinen valvonta. Sijaishuoltopaikan on tyydytettävä lapsen fyysiset ja henkiset perustarpeet sekä toteutettava lapsen itsemääräämisoikeutta ja oikeutta yksityisyyteen. Lapsella on oikeus saada sellaista valvontaa ja siihen liittyvää hyvää huolenpitoa, jossa on otettu huomioon lapsen ikä mutta myös hänen yksilölliset olosuhteensa. Kysymys on aina myös lapsen itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta ja sen edistämisestä.

Tavanomainen kasvatus sisältää kasvatukseen liittyvien hyväksyttävien rajojen asettamisen sekä lapsen huolenpidon lapsen iän, kehitystason, kulttuuritaustan sekä muiden yksilöllisten tarpeiden mukaisesti.

Kasvatukseen sisältyvillä säännöillä on oltava hyväksyttävä tavoite, kuten lapsen suojaaminen vaaratilanteelta. Tavanomaiseen kasvatukseen sisältyvällä rajojen asettamisella ei voida puuttua lapsen perusoikeuksiin, vaan kysymys on lapsen päivittäisen hoidon ja huolenpidon järjestämisestä ja kasvun ja kehityksen tukemisesta ja turvaamisesta. Kasvatuksellisten rajojen asettaminen ei voi missään tilanteessa rinnastua lastensuojelulain 11 luvun tarkoittamiin rajoitustoimenpiteisiin.

Kasvatukseen liittyvät säännöt ja keinot eivät koskaan saa olla mielivaltaisia tai liiallisia, vaan hyvään lasta yksilönä kunnioittavaan kasvatukseen luettavien sääntöjen tulee olla oikeassa suhteessa niiden tavoitteeseen. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tavanomaiset kasvatukselliset säännöt ja lapselle asetettavat rajat eivät saa mennä pidemmälle eivätkä kestää pidempään kuin on välttämätöntä niiden yleisesti hyväksyttävän tavoitteen toteuttamiseksi. Tavanomaisen kasvatuksen tulee olla aina asiallista ja lasta kunnioittavaa. Lapsen kasvatukseen ei voi sisältyä lapsen nöyryyttämistä tai alistamista.

Lapsen kohtelulla tarkoitetaan myös niitä tapoja, joilla lapseen suhtaudutaan eri tilanteissa. Myös viranomaisen toimeksiannosta toimivan, kuten perhehoitajan, on käytädyttävä asiallisesti ja käytettävä sellaista kieltä ja sellaisia ilmaisuja, jotka ovat hyvän tavan mukaisia ja lasta kunnioittavia. Vaativassa lastensuojelutyössä murrosikäisten lasten kanssa työskennellessä voi olla haasteellisia tilanteita, joissa aikuinen saattaa provosoitua lapsen käytöksestä. Kuitenkaan ammattimaisesti toimiva aikuinen ei voi tällaisessakaan tilanteessa menettää malttiaan, eikä hänen suhtautumisensa lapseen voi missään tilanteessa olla loukkaavaa tai alentavaa.

Sijaishuoltopaikan on myös tuettava lapsen yhteydenpitoa ja yhteistoimintaa vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden kanssa. Sijaishuoltopaikan on siis turvattava lapsen myönteisten ihmissuhteiden ylläpitäminen ja niiden säilyttäminen, mutta myös niiden kehittäminen.

Mikäli lapsen sijaishuolto edellyttää eri rajoitustoimenpiteiden käyttöä ei sijaishuoltoa voida järjestää perhehoitona. Lastensuojelulain 11 §:n mukaisia rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää vain laitoshuollossa. Siltä osin, kun kysymys on yhteydenpidon rajoittamisesta, voidaan yhteydenpidon rajoituksia käyttää soveltuvin osin myös perhehoidossa.

3.2 Erään tapahtuman selvittäminen

Kantelija on kokenut epäoikeudenmukaisena ja traumaattisena sen, miten häntä kohdeltiin erään leikkitahtuman jälkeen.

Kaupunki A:n lausunnossa ja sosiaalityöntekijän selvityksissä on kuvattu millä tavoin tapahtumaa selvitettiin ja mihin toimenpiteisiin asiassa ryhdyttiin.

Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimiala on lausunnossaan ja selvityksissään myös todennut, että kantelijalle annettu ”kirjastoran-gaistus” oli ylimitoitettu ja kohtuuton. Lausunnosta ja selvityksestä ilmenee, että sosiaalityöntekijät puuttuivat tähän perhehoitajien menettelyyn. Toisaalta lausunnossa ja selvityksissä on myös todettu, että perhehoitajien menettely oli siinä tilanteessa sinänsä mahdollinen ja ymmärrettävä. Saamastani selvityksestä ilmenee myös, millä tavoin asiaa kantelijan kanssa selvitettiin ja millä tavoin häntä pyrittiin ammatillisesti tukemaan.

Kantelija on kertonut, että hän on pyrkinyt asiaa selvittämään yhdessä nykyisten sosiaalityöntekijöidensä kanssa. Tapahtumat, niiden selvittäminen sekä hänelle asetetut seuraamukset ovat jääneet kantelijaa vaivaamaan. Tämän takia mielestäni on tärkeää, että kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimiala ja kantelijan vastuussa oleva sosiaalityöntekijä yhdessä kantelijan kanssa arvioi tarvitseeko hän mahdollisesti edelleen ammatillisista tukea ja esimerkiksi keskustelujen muodossa asian läpikäymistä kantelijan edun mukaisella tavalla.

Totean, että minulla ei laillisuusvalvojana ole mahdollista enää selvittää asiaa enemmälti.

Kun saamastani selvityksestä ilmenee, että kaupunki A:n lastensuojelun silloiset työntekijät ovat puuttuneet mielestäni ilman aiheetonta viivästystä tapahtumaan ja ryhtyneet sitä myös selvittämään, ei asia anna minulle aihetta enempään.

Kiinnitän kuitenkin kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan huomiota edellä kantelijan oikeudesta saada riittäviä palveluja ja tukea sanottuun.

3.3 Asiakassuunnitelma

Kantelija on kirjoituksessaan kertonut, ettei hän ole saanut tietoa itseään koskevista asiakirjoista eikä hänelle ole toimitettu asiakassuunnitelmaa.

Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan lausunnon ja selvitysten mukaan asiakassuunnitelmia ei ole lähetetty sijaishuollon aikana kantelijalle. Lausunnon mukaan ”Lasten vastuusosiaalityöntekijä on pyytänyt, että sijaisvanhemmat käyvät asiakassuunnitelman läpi sisarusten kanssa.”

Totean saamani selvityksen johdosta seuraavaa.

Lastensuojelulain tarkoittamasta asiakassuunnitelmasta säädetään lastensuojelulain 30 §:ssä. Asiakassuunnitelman tarkoituksena on arvioida lapsen ja hänen perheensä tilannetta ja niitä olosuhteita ja asioita, joihin sosiaalityön avulla pyritään vaikuttamaan. Asiakassuunnitelma on myös suunnitelma lapsen ja hänen perheensä tarvitsemista tukitoimista ja palveluista. Suunnitelmassa arvioidaan lapsen etua ja eri toimenpidevaihtoehtojen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja kasvuun.

Huostaanotetun, kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon sijoitetun lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet. Asiakassuunnitelmassa voidaan kuvata, millä tavoin lapsen ongelmiin sijaishuollossa pyritään puuttumaan ja missä ajassa asiakassuunnitelmassa asetetut tavoitteet ovat saavutettavissa sekä toisaalta, mitkä ovat sijaishuoltopaikan erityiset tehtävät.

Asiakassuunnitelmassa tulisi siis yksilöidä sijaishuollossa järjestettävä erityinen tuki ja apu sekä vanhemmille, huoltajille sekä myös perhehoitajille järjestettävä erityinen tuki ja apu.

Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidon toteuttaminen sekä se, miten yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa järjestetään ja toteutetaan sijaishuollon aikana.

Lähtökohtaisesti asiakassuunnitelma laaditaan yhteistyössä asianosaisten lapsen ja hänen vanhempiensa ja huoltajiensa kanssa. Lastensuojelulaista ilmenevä yhteistyövaatimus mahdollistaa osaltaan sen, että asianosaiset, huoltaja sekä sijaishuollossa oleva lapsi, voivat sitoutua asiakassuunnitelmassa esitettyihin tavoitteisiin ja palveluihin, jotka sijaishuollossa tulevat yksilöllisesti järjestettäväksi.

Hyvä hallinto edellyttää, että vastuussa oleva viranomainen toimittaa oma-aloitteisesti asiakassuunnitelman asianosaisille. Tämä merkitsee sitä, että asiakassuunnitelma on toimitettava myös lapselle, tarvittaessa siten, että lapselle selvitetään sijaishuollon tarkoitus ja asiakassuunnitelmassa kuvatut tavoitteet ja tavoitteiden saavuttamiseksi järjestettävät palvelut. Lapselle tietoja annettaessa on kuitenkin varmistettava siitä, etteivät annettavat tiedot ole lapselle vahingollisia.

Viranomaiselle kuuluvalla selvittämisvelvollisuudella turvataan osaltaan lapsen osallisuutta ja hänen sitoutumistaan sijaishuollon järjestämiseen. Totean tässä yhteydessä, että viranomaiselle kuuluvasta selvittämisvelvollisuudesta on säädetty nimenomaisesti sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:ssä. Tämän säännöksen mukaan sosiaalihuollon viranomaisella on velvollisuus selvittää asiakkaalleen hänen ymmärtävänsä ja saavutettavalla tavalla eri vaihtoehdot kulloisessakin asiassa sekä viranomaisen velvollisuudet ja oikeudet asiassa.

Lastensuojelulain 53 §:n mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on huolehdittava siitä, että sijaishuollossa olevalle lapselle selvitetään hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, miksi hänet on otettu huostaan sekä selostettava niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä. Tähän selvittämisvelvollisuuteen kuuluu myös sen kuvaaminen mitkä ovat huostaanoton sijaishuollon oikeusvaikutukset, mikä on lapsen asema ja miten hän voi esimerkiksi eri tilanteissa toimia.

Korostan, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvollisuutena on edistää lapselle kuuluvien tiedollisten oikeuksien toteuttamista. Tähän tiedollisten oikeuksien edistämisen velvollisuuteen kuuluu erityisesti se, että lapselle on selvitettävä esimerkiksi se, millä tavoin lapsi pystyy esittämään omia näkemyksiään ja käsityksiään, mikä

merkitys niillä asiassa on ja mitä oikeuksia lapsella kulloisessakin asiassa on.

Kuten edellä olen todennut, viranomaiselle kuuluva selvitysvelvollisuus on toteutettava siten, että lapsi riittävästi ymmärtää hänelle annettavan selvityksen sisällön ja myös sen merkityksen. Korostan vielä, että lapselle ei voida kuitenkaan antaa sellaisia tietoja, jotka mahdollisesti järkyttävät häntä ja ovat muutoin vahingollisia lapselle. Totean kuitenkin, että mitä vanhemmasta tai kehittyneemmästä lapsesta on kyse, sen yksityiskohtaisempi annettavan selvityksen tulee olla.

Kuten edellä olen todennut, asiakassuunnitelma on toimitettava asianosaisille. Mielestäni tällaista tehtävää ei voida antaa sijaishuoltopaikalle, perhehoitajille tai laitokselle. Tiedon antaminen asiakassuunnitelmasta kuuluu sosiaalityöntekijän tehtäviin. Tässä yhteydessä hänelle kuuluu ratkaista viimekädessä julkisuuslain mukaisesti, miltä osin asiakassuunnitelmaan sisältyvät tiedot antaa lapselle. Tälläkään perusteella asiakassuunnitelmasta tiedon antamista ei voida siirtää perhehoitajille tai laitokselle.

Kiinnitän kaupunki A:n sosiaalitoimen lastensuojelun huomiota edellä sanottuun.

3.4 Rajoitustoimenpiteet perhehoidossa

Rajoitustoimenpiteistä on säädetty lastensuojelulain 11 luvussa. Kuten olen edellä todennut lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ei voida käyttää perhehoidossa. Sen sijaan lapsen yhteydenpitoa voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa, tällöinkin ainoastaan toimivaltaisen kunnan viranhaltijan päätöksellä.

Kantelija on kertonut useista rajoituksista, joilla tosiasiasa on rajoitettu kantelijan ja läheistensä yhteydenpitoa. Kantelija kertoo myös liikkumisen rajoittamisesta, joka ei enää ollut tavanomaista.

Minulle toimitetussa selvityksessä on kaikilta osin kiistetty kantelijan esittämä arvostelu yhteydenpidon ja liikkumisvapauden rajoittamisesta sekä kantelijan mainitsema postin tarkastus.

Minulla ei laillisuusvalvojana ole mahdollisuutta käytettävissäni olevin keinon enemmälti selvittää asiaa. Tämän takia totean sen lisäksi, mitä olen esittänyt rajoitustoimenpiteiden käytöstä perhehoidossa vielä yleisesti seuraavaa.

Liikkumisvapauden rajoittamista ei siis edellä sanotun mukaisesti voida soveltaa perhehoidossa.

Totean ensinnäkin, että lastensuojelulain tarkoittamasta päätöksenteosta edellyttävästä liikkumisen rajoittamisesta ei ole kysymys silloin, kun kyse on tavanomaiseen kasvatukseen liittyvistä säännöistä, kuten vaikkapa kotiintuloajoista, yöllisestä levosta, ruokailuajkojen noudattamisesta tai koulunkäyntiin liittyvien tehtävien tekemisestä. Tällaiset säännöt eivät saa kuitenkaan olla mielivaltaisia tai kohtuuttomia.

Lapselle tulee lapsenhuoltolain 1 §:n mukaisesti turvata hyvä hoito ja kasvatustarpeet sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

Keskeisimpänä lapsen huoltoa koskevana periaatteena on lapsen itsenäisen persoonallisuuden tunnustaminen, lapsen kehitystasoon mukaisesti lisääntyvä itsemääräämisoikeus, lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten huomioonottaminen sekä lapsen oikeus osallistua häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Lapsella on oikeus saada sellaista valvontaa ja siihen liittyvää hyvää huolenpitoa, jossa on otettu huomioon lapsen ikä mutta myös hänen yksilölliset olosuhteensa.

Korostan edellä sanotun mukaisesti, että kulloinkin käytettävät kasvatukselliset säännöt kehittyvät ja muotoutuvat lapsen iän ja kehityksen myötä lapsen itsemääräämisoikeuden kasvaessa. Kasvatukseen liittyvillä säännöillä ja rajojen asettamisella edistetään lapsen turvallisuutta, terveyttä ja kehitystä. Kasvatuksellisten sääntöjen ja niiden käytännön toteuttamisen tulee tukea ja edistää laadultaan hyvää lapsen hoitoa, kasvatusta ja kuntoutusta. Kasvatuksessa on huomioitava sijoitettujen lasten taustat, iät ja kehitystaso. Esimerkiksi teini-ikäisillä lapsilla on erilaiset kasvatustavoitteet kuin hyvin nuorilla lapsilla.

Totean lapselle kuuluvasta yhteydenpito-oikeudesta vielä seuraavan.

Sijoitetun lapsen yhteydenpidosta sovitaan asiakassuunnitelmassa. Lähtökohtaisesti asiakassuunnitelma on toimitettava lapsen huoltajalle sekä siitä on annettava tarvittavassa määrin tietoja myös sijaishuoltoa toteuttavalle taholle (tässä perhehoitajille). Asiakassuunnitelma on, kuten edellä on todettu, toimitettava myös lapselle siltä osin, kun asiakassuunnitelma ei sisällä sellaisia tietoja, jotka voivat olla haitallisia lapselle tai vahingoittaa lasta.

Vaikka asiakassuunnitelmassa olisikin sovittu yhteydenpidosta ei se sido asianosaisia (huoltajaa ja 12 vuotta täyttäneitä lasta). Mikäli huoltaja tai asianosaisena oleva lapsi vaatii sellaista yhteydenpitoa, josta asiakassuunnitelmassa ei ole sovittu, on vastuussa olevan viranhaltijan arvioitava, onko asiasta tehtävä yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös. Mikäli päätöksentekoon päädytään, on asianosaisia kuultava siten kuin hallintolaissa säädetään ja aina selvitettävä myös lapsen mielipide. Asianosaisille on annettava yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös tiedoksi hallintolain edellyttämällä tavalla.

Saamastani selvityksestä ilmenee, että kantelijalle ei ole annettu häntä koskevaa yhteydenpidon rajoittamispäätöstä tiedoksi. Tältä osin asiassa on siis toimittu lainvastaisella tavalla. Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimiala on myöntänyt virheensä. Tämän takia kirjoitus ei tältä osin anna aihetta puoleltani muuhun kuin, että kiinnitän kaupunki A:n sosiaalitoimen lastensuojelun huomiota edellä sanottuun.

3.5 Sijaishuollon muutospäätöksen tiedoksianto

Kantelija on kertonut kantelussaan, ettei hänelle ole annettu tiedoksi sijaishuollon muutospäätöstä eikä häntä ole kuultu asianmukaisella tavalla. Kaupunki A:n sosiaalitoimen lastensuojelun selvityksestä ilmenee, millä tavoin kantelijaa on kuultu ja miten päätös on annettu hänelle tiedoksi. Tämän takia kirjoitus tältä osin anna aiheita puoleltani enempään.

3.6 Käyttövarat

Kantelija on arvostellut vastuussa kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialaa sekä silloista sijaisperhettä siitä, että hänelle ei ole maksettu käyttövaroja siten kuin laissa edellytetään. Kantelukirjoituksen mukaan kantelija ei ole myöskään saanut itse päättää käyttövarojen käytöstä.

Lapselle maksettavista käyttövaroista säädetään lastensuojelulain 55 §:ssä. Käyttövaroja on maksettava mainitun säännöksen 2 momentin mukaan alle 15-vuotiaalle lapselle määrä, joka vastaa hänen yksilöllistä tarvettaan ja 15 vuotta täyttäneelle lapselle määrä, joka vastaa yhtä kolmasosaa elatustukilain 9 §:ssä säädetystä yhdelle lapselle suoritettavasta elatustuen määrästä.

Mainitun pykälän 3 momentin mukaan alaikäisellä on oikeus itse päättää maksettujen käyttövarojen käytöstä sen estämättä, mitä holhous-toimesta annetussa laissa säädetään.

Sijaishuollosta vastuussa olevalla toimielimellä on velvollisuus suorittaa sijoitetulle lapselle käyttövaroja. Käyttövarojen tarkoituksena on opettaa lapselle oman rahan käyttöä ja kysymys on siis lähinnä taskuraha luonteisista varoista, joita lapsi saa siis käyttää haluamallaan tavalla.

Perhehoitolain 10 §:n mukaan toimeksiantosopimuksessa on sovittava kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan henkilön kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta.

Perhehoitolain 17 §:n 2 momentin mukaan perhehoidossa maksettava kulukorvaus sisältää myös lastensuojelulain nojalla perhehoitoon sijoitetulle lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöönsä mainitun lain nojalla annettavat käyttövarat.

Käyttövaroja koskevan lastensuojelulainsäännöksen mukaan lapsen sijoituspaikan on pidettävä kirjaa lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta. Kirjausvelvollisuus koskee säännöksen mukaan siis perhehoitoa ja laitoshoidoa. Käyttövaroja koskevat kirjaukset on lähetettävä vuosittain lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan lausunnon ja sen antaman selvityksen mukaan kantelijan vastuusosiaalityöntekijä on kotikäynnillä keskustellut ja tarkastellut sijaisperheen käytännöt käyttövarojen maksamisen osalta. Tällöin sijaisperhe oli kertonut tapaamisissa ”että lapset saivat käyttövaroja tarpeiden ja ikätasonsa mukaisesti.” Edelleen lausunnon mukaan sosiaalityöntekijä oli arvioinut

rahakäytännön olleen hyväksyttävä, tavanomainen ja lasten ikätasolle sopiva käytäntö. Edelleen selvityksen mukaan lasten säästämät rahat olivat nähtävissä rahapurkeissa joihin lausunnon mukaan ”lapset halutessaan säästivät saamiaan käyttövaroja.” Kantelijan mukaan rahapurkeissa oli kuitenkin käytännössä lapsen läheisiltä saatuja lapsille osoitettuja rahalahjoituksia, jotka oli annettu lasten merkkipäivien tai juhlapäivien johdosta.

Saamastani selvityksestä ilmenee, että käyttövarojen maksamisesta ei siis ole pyydetty vuosittaista lain edellyttämää selvitystä. Kantelija on kertonut, ettei hänelle ole maksettu lain tarkoittamia käyttövaroja. Toisaalta selvityksen mukaan käyttövaroja on tosiasiaa maksettu lapsille sinänsä mielestäni tavanomaisella tavalla antamalla lapsille rahaa erilaisten hyödykkeiden ostamiseen.

Asiassa on siis esitetty ristiriitaista selvitystä. Minun on mahdotonta muun selvityksen puuttuessa arvioida asiaa enemmälti. Korostan kuitenkin, että tämäkin kantelu osoittaa sen mikä merkitys käyttövarojen dokumentoinnilla on arvioitaessa niiden maksamista jälkikäteisarvioinnissa.

Kiinnitän kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan huomiota käyttövarojen maksamisen seurannasta ja valvonnasta todettuun.

3.7 Sosiaalityöntekijän yhteydenpito kantelijaan

Kantelija on kirjoituksessaan arvostellut sosiaalityöntekijää siitä, että hän ei ole riittävästi tavannut häntä ja arvioinut tässä yhteydessä myös sijaisperheen toimintaa. Kantelija on viitannut tässä yhteydessä myös sijaisperheen kasvatuskäytäntöihin.

Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimiala on lausunnossaan ja siihen liitetyn sosiaalityöntekijöiden selvitysten mukaan sosiaalityöntekijät ovat tavanneet kantelijaa ja selvittäneet hänen mielipidettään sijaishuollon aikana eri menetelmillä ja eri ympäristöissä tapaamalla häntä ja hänen läheisiään. Selvityksen mukaan kantelijan kanssa on keskusteltu useita kertoja myös hänen oikeuksistaan. Kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan lausunnon mukaan ”sosiaalityöntekijät ovat luottaneet siihen, että kantelijan monivuotinen tiiviisti työskentelevä virkavastuullinen psykiatrian hoitotiimi olisi havainnut vakavat epäkohdat sijaisperheessä ja tuonut ne esille sosiaalityöntekijöille.”

Saamassani selvityksessä on siten kiistetty kantelijan esittämä arvostelu. Minulla ei enää jälkikäteen ole mahdollisuutta lähete selvittämään asiaa erityisesti sen johdosta, että lapsen sijaishuoltopaikkaa on sittemmin muutettu. Edellä sanotun johdosta en voi myöskään arvioida kantelijan arvostelemaa perhehoitajien kasvatuskäytäntöjä, joita on pidetty saamassani selvityksessä asianmukaisina.

Totean kuitenkin vielä yleisesti seuraavaa.

Lastensuojelulain 53 §:ssä on säädetty lapsen oikeudesta tavata henkilökohtaisesti hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää. Lastensuojelulain 53 §:n säännös edellyttää, että lapselle järjestetään asiakassuunnitelmaan kirjattavalla

tavalla riittävä mahdollisuus tavata sekä pitää muutoin yhteyttä omaan sosiaalityöntekijään. Säännöksen nimenomaisena tarkoituksena on se, että lapsi voi vapaasti ilman seuraamusten pelkoa kertoa omasta elämästään ja mahdollisesti kokemistaan epäkohdista omalle sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijällä puolestaan on velvollisuus ryhtyä selvittämään lapsen esiin tuomia epäkohtailmoituksia. Kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle saattaa sosiaalityöntekijä olla se ainoa ihminen, jolle lapsi voi puhua omista ongelmistaan. Tällöin sivuseikka ei ole se, miten ja missä laajuudessa se sosiaalityöntekijän tapaamiset tai muu yhteydenpito on järjestetty ja miten se tosiasiasa on toteutettu. Pidän sosiaalityöntekijän roolia lapsen etujen valvojana ja lapselle kuuluvien oikeuksien edistäjänä merkittävänä.

Totean vielä saamani selvityksen perusteella seuraavaa.

Kantelijan kirjoituksista ja yhteydenotoista sekä minulle annetuista selvityksistä ilmenee, että kantelukirjoituksen jälkeen sosiaalityöntekijät ja kantelija ovat käyneet useaan eri otteeseen läpi kantelijaa koskevia asiakirjoja ja niihin sisältyviä merkintöjä. Saamani selvityksen mukaan sosiaalityöntekijät ovat muutoinkin pyrkineet selvittämään kantelijalle yhteistyössä hänen kanssaan niitä tapahtumia, joita kantelukirjoituksessa on kuvattu. Pidän tällaista kantelijan kanssa tehtyä yhteistyötä ja siihen sisältyvää sosiaalityötä erittäin myönteisenä ja kantelijan osallisuutta ja oikeuksia edistävänä.

4 TOIMENPITEET

Kirjoitus ei anna minulle, edellä sanotuilla perusteilla, muuhun kuin, että kiinnitän kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan huomiota edellä kohdassa 3.3 kantelijan mahdollisesta palvelutarpeesta ja asiantuntija-avun järjestämisestä sanottuun. Kiinnitän kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan huomiota myös kohdassa 3.4 lapsen yhteydenpidon edistämisvelvollisuudesta ja päätöksen tiedoksiantosta sanottuun. Edelleen kiinnitän kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialan huomiota kohdassa 3.6 käyttövarojen maksamisesta ja valvonnasta sanottuun.

Tässä tarkoituksessa lähetän tästä päätöksestäni jäljennöksen kaupunki A:n sosiaali- ja terveystoimen toimialalle.